

DJEVICA MARIJA I NJEZINA ULOGA U BORBI PROTIV ZLA

Mirjam Šurjan

UVOD

Problem zla uvijek je aktualan. Davni mislioci, kao i sadašnji, tražili su njegovo rješenje. Stoga nije slučajno što već na prvim stranicama Biblije nalazimo prvo i temeljno objašnjenje njegovog podrijetla, no ne samo to već – iako u zagonetnom obliku – i navještaj njegova potpunog poraza.

Biblija, nakon 3. glave Knjige postanka, nastavlja opis prelaženja zla s generacije na generaciju, s jedne strane, dok, s druge strane, produbljuje i upotpunjuje navještaj onoga koji će biti pobjednik nad tim istim zlom.

Oduvijek se povezivalo ženu s problemom zla. Ona je napasnica koja vuče čovjeka u zlo. No, zapravo, kakva je njezina istinska uloga u toj borbi između dobra i zla? Eto, htjeli bismo nešto od toga osvijetliti u ovom radu.

Promatrat ćemo samo jednu ženu – „ženu par excellence” – DJEVICU MARIJU.

Pokušat ćemo odgonetnuti njezino poslanje kako nam ga osvjetljuje povijest spasenja kroz tri poglavlja: I. Marija i praevanđelje: Post 3,15; II. Marija i Evanđelje: Iv 19,25–27; III. Marija i Žena Otkrivenja: Otk 12,1–6.

I. MARIJA I PRAEVANĐELJE: Post 3,15

„Zlo je ušlo u svijet đavlovom zavišću”, kaže Knjiga mudrosti.¹

Pošto je pokazala radost stvaranja, koje je Bog učinio dobrim, Biblija u trećoj glavi Postanka opisuje grijeh naših praroditelja.

Tu je puno vrlo profinjene psihologije i u isto vrijeme glava je bremenita religioznom porukom. Zmija, pošto je u srce prve žene ubacila otrov, tj. nepovjerenje prema Bogu, lako nastavlja svoj cilj: okrenuti čovjeka od Boga. Boga je prikazala kao neprijatelja jer daje zabrane, ali možda još više jer to čini da bi ih držao u ovisnosti.

Čovjek, dakle, neće nikada postati velik sve dok se ne otarasi tog Boga. Tako se prvi ljudi okreću od Boga, da bi postali „kao bogovi”. No laž je brzo raskrinkana. Umjesto „bogovanja” čeka ih razočaranje i osuda. Najstrože je kažnjen najveći krivac: zmija. Kažnjena je ne samo od Boga već i od čovječanstva koje je željela otrgnuti od Boga. Tako je njezin zlobni plan ometen i srušen. A. Clamer u svome komentaru Biblije to izražava ovako: „Iako je demon vjerovao da će pad prvih ljudi uspostaviti prijateljstvo između njega i tih istih ljudi, i na taj ih način mislio sebi podložiti, ipak je konačni rezultat bio sasvim drukčiji. Između Sotone i čovječanstva nastaje neprijateljstvo, borba i pobjeda ženine rase. Nije li već to ra-

¹ Mudr 2,24.

dosna poruka, radosna vijest, koju se – ne bez razloga – moglo nazvati Praevandeljem?²

a) Analiza teksta

Tekst: Post 3,15:

„Neprijateljstvo ja zamećem
između tebe i žene,
između roda tvojeg i roda njezina:
on će ti glavu satirati,
a ti ćeš mu vrebati petu.”

Da bi se moglo ući u duboki smisao teksta, potrebno je malo analizirati neke ključne riječi u ovom tekstu, a to su: neprijateljstvo – rod – potomstvo – satirati – vrebati petu.

Riječ *neprijateljstvo* ima u ovoj rečenici Biblije vrlo jako značenje. Ako ga osvjetlimo drugim mjestima u Bibliji, vidimo da je ista riječ prevedena riječju *mržnja* (usp. 1 Mak 3,6; 2 Mak 4,3), a u nekim tekstovima čak i riječju *kleveta* (usp. Sir 28,9), ili opet kao *neprijatelj* (usp. Sir 37,2).

Po ovome bismo mogli zaključiti da nije riječ o bilo kakvom neprijateljstvu, kakvoj maloj uvredi ili čemu tome sličnome, nego da je između zmije i žene došlo do dubokog neprijateljstva, koje bi se po jačini moglo usporediti s mržnjom, a po odurnosti s klevetom. Takvo duboko neprijateljstvo mogla je uzrokovati samo vrlo velika i ozbiljna stvar.

Pogledajmo sada riječ *rod*. Kod nas riječ „rod” ima vrlo široko značenje, dok Vulgata prevodi hebrejsku riječ *zera* sa *semen = sjeme*, odnosno *potomstvo*. Dakle, riječ je o potomcima žene, tj. o lancu pokoljenja koja dolaze na svijet po ženi. Zbog toga neki vide u *Ženi* svaku ženu, dok drugi to značenje proširuju na cijelo čovječanstvo. P. J. Nicolas kaže: „Riječ je o ljudskoj rasi simboliziranoj u 'onoj koja rađa', vječnoj Evi ...”³

No, unatoč ovim mišljenjima, vrlo je zanimljivo to što se u Bibliji ta riječ *potomstvo* ili *zera* upotrebljava katkada u kolektivnom (usp. Post 28,14), a katkada u individualnom značenju (usp. Post 4,25), a u 7,12 nailazimo na oba značenja u istom tekstu. Naime, u prvi mah izgleda da je riječ o Salomonu, sinu Davidovu, no

na kraju se vidi da to nije on, već jedan drugi potomak Davidov čije će prijestolje Bog utvrditi zauvijek.

Prema tome, to strašno neprijateljstvo koje je nastalo između žene i zmije prenosi se i na njihovo potomstvo, koje se može uzeti i u kolektivnom i u individualnom smislu. Na taj se način sve jasnije ocrta osoba onog potomka koji će u sebi uosobiti sve potomstvo.

Uzmimo sada riječ *satirati*. U nekim tekstovima ona je i sinonim za *razoriti*, npr. kod Jeremije 5,17, a u nekim i *slomiti*, *napuknuti* (usp. Iz 42,3).

Tako i riječ *satirati* ima također vrlo jako značenje u Bibliji. Općenito ta riječ želi reći da će neka stvar biti sasvim porušena i uništena. Nekoga može smetati što u našem hrvatskom jeziku stoji na ovom mjestu trajni glagol *satirati*, a ne svršeni ili trenutni glagol *satrti*. No istina obuhvaća oba značenja. Zlo je satrto potpuno u svojoj klici, no borba se kroz povijest nastavlja do konačne pobjede.

Pogledajmo još samo riječ: *vrebati petu* ili samo *vrebati*. Na hebrejskom je to glagol *ša'af* ili čak glagol *šuf*, kojega Vulgata prevodi sa *insidiaberis*. Kod proroka Miheja 7,2 nailazimo na isti glagol:

„Svi *vrebaju* za krvoprolićem,
svaki svome bratu mrežu postavlja.”

Iz ovog citata, a i iz drugih mjesta, mogli bismo zaključiti da glagol *vrebati* znači promatrati, vrebati nešto ili nekoga sa zlom nakanom.

A sada da ukratko zaključimo.

Duboko neprijateljstvo – jednako mržnji – a uzrokovano ozbiljnom stvari, nastalo je između zmije i žene. No ne samo između žene i zmije nego također između potomstva žene i zmije. To potomstvo – rod žene može biti uzeto u kolektivnom značenju, ali i u individualnom, a koji puta znači u isto vrijeme i jedno i drugo (usp. 2 Sam 7,12). Konačno će potomstvo – rod žene satrti, tj. potpuno slomiti, uništiti glavu zmijinu, dok će zmija vrebati i

² A. CLAMER: La Sainte Bible, Paris, 1953, str. 139.

³ M. J. NICOLAS, OP: Théotokos – mystère de Marie, Desclée, Tournai, 1965, str. 24.

čekati na pogodan čas da svoga protivnika rani u petu.

b) Tekst gledan u sklopu cijele Biblije

Do sada smo promatrali tekst više-manje u literarnom značenju i pokušavali navedenu rečenicu iz Post 3,15 što bolje analizirati, da bismo je što bolje shvatili.

Sada nam preostaje još jedan važan posao: pokušati odgonetnuti kroz objavu, tj. kroz cijelu Bibliju, o kome se zapravo radi: Tko je tu zmija? Tko je ta tajanstvena žena? I tko je njezin rod – potomstvo ili potomak?

Tko je zmija?

Ako uzmemo u obzir da 3. glava Knjige postanka spada u prapovijest, onda nam nije teško shvatiti da lica, stvari i događaje ne smijemo uzeti uvijek u doslovnom smislu. Potrebno je potražiti dubinsko značenje. U svakom slučaju, mislim da će svaki čitatelj već kod prvog čitanja zaključiti da nije riječ o životinji koja gmiže, jer nema nogu, nego o nekom misterioznom biću koje je moćno i zlo, napose jer ujeda podmuklo.

Pogledajmo najprije *Stari zavjet*. U Prvoj knjizi o Samuelu govori se da je duh Jahvin odstupio od Šaula, a jedan *zao duh od Jahve* stao ga salijetati (usp. 1 Sam 16,14; 16,23; 18,10).

U Knjizi Tobijinoj govori se također da je Sara jako trpjela što je *pakosni zloduh Asmodej* ubio sedam njezinih muževa (usp. Tob 3,8). U istoj se glavi dalje napominje da je anđeo Rafael bio poslan da pomogne Tobiji, ali i da okuje pakosnog zloduha Asmodeja (usp. Tob 3,17). U glavi šestoj naziva ga se riječju *demon* (usp. 6,15–17), pa opet u 8,3: „Tek što *demon* oćutje vonj, pobježe u Gornji Egipat, a anđeo ga ondje okova.”

Zatim se u Knjizi o Jobu govori o *Sotoni*, koji je stupio pred Jahvu sa sinovima Božjim da bi optužio Joba i tražio dopuštenje od Boga da ga iskuša (usp. Job 1,6–12; 2,1–7).

Knjiga mudrosti govori o *đavlu* u 2,24: „A *đavlovom* je zavišću došla smrt u svijet, i nju će iskusiti oni koji njemu pripadaju.”

U 7. gl. Knjige o Danielu opisuje se Danielov san ili viđenje. Daniel promatra najprije nekakve nemani, a zatim gleda na prijestolje Pradavnoga koji sudi nad tim nemanima i oduzima im vlast. Iako moramo biti vrlo oprezni kad pokušavamo tumačiti takve simbole i slike, ipak mi se čini da u slici tih nemani nisu prikazani samo zli kraljevi onoga doba nego i neka tamna sila koja ih vodi i nuka da izgovaraju hule na Boga (usp. Dn 7,1–28).

Čak i na temelju samo ovih nekoliko citata mogli bismo reći da je pojam zloduha bio već vrlo rano u svijesti izabranog naroda. To biće mrzi Boga i čovjeka. Dok Bogu ne može nauditi, iskaljuje svoj bijes na čovjeku. No, Sveto nam pismo jasno pokazuje da je ono ovisno o Bogu-Jahvi i može čovjeku nauditi samo ako to Bog priпусти. U Knjizi mudrosti vidi se već da je i u ovoj istini objava kročila naprijed: *đavlovom*, tj. *zloduhovom zavišću* došla je smrt na svijet, a s njome i patnja i ostale zle posljedice.

Novi zavjet govori o toj tajanstvenoj osobi sasvim jasno. Iako mu pridaje razna imena, uvijek se zapravo vidi na koga se smjera. Kod Mt 4,1 i Lk 4,2 nazvan je: *đavao*; kod Mk 1,12: *Sotona*; zatim opet kod Luke 11,15.18 nazvan je *Belzebul*; *zli duh*: Lk 11,14.19; *nečisti duh*: Lk 11,24, itd. Vrlo često ga i sam Isus oslovljava tim imenima. U Evandjelju po Ivanu Isus ga oslovljava dosta često *knezom ovoga svijeta*: Iv 12,31; 14,30; 16,11, ili naprosto samo: *Zli*: Iv 17,15.

Sveti ga Pavao u poslanicama naziva i *bogom ovoga svijeta*: 2 Kor 4,4. U Poslanici Efežanima u 6. glavi Pavao govori o zlodusima i naziva ih: *Poglavarstvima*, *Vrhovništivima* i *Vlastima* (Ef 6,12), ali upotrebljava u isto vrijeme i nazive iz Evandelja: *zli duh*, *đavao*, ili naprosto: *Zli*.

Otkrivenje kao posljednja knjiga NZ predstavlja ga također pod različitim imenima: *Zmaj*, *Zmija*, *Sotona*, itd. Ipak na jednom mjestu Otkrivenja *Zmaj* je potpuno raskrinkan i identificiran. Njegov opis je potpun: „Bijaše zbačen veliki *Zmaj*, *stara 'Zmija'* koja se zove *'đavao'*, – *'sotona'*, zavodnik cijeloga svijeta – bijaše zbačen na zemlju i bijahu zbačeni s njime i njegovi anđeli” (Otk 12,9).

U punini objave NZ vidimo da je *Zmaj*–

–Zmija identificiran s đavlom ili Sotonom. Na taj način možemo zaključiti da zmija iz 3. glave Knjige postanka nije nitko drugi doli sam Sotona, zavodnik cijeloga svijeta.

Tko je ta tajanstvena žena i njezin rod-potomstvo?

Ako literarno proučimo tekst, zaključak je jasan. Žena o kojoj se govori u Post 3,15 jest Eva, ona ista žena koja je u retku 3,6 podlegla napasti i jela sa zabranjenog stabla. Također je jasno da se neprijateljstvo koje je nastalo odnosi na Evu i zmiju, jer se vidi u retku 3,13, kako Eva optužuje zmiju zbog zavodenja.

No drugi dio rečenice Post 3,15 nije se ispunio na Evi, niti u onom kontekstu:

„On će ti glavu satirati,
a ti ćeš mu vrebati petu!”

Zato se s pravom možemo zapitati: tko je ta tajanstvena žena čije će potomstvo-potomak satrti glavu zmiji?

U SZ ima nekih navještaja žene koja mora roditi obećano dijete čija je misija da spasi svoj narod.

Evo nekoliko tekstova.

Prorok Izaija govori o Emanuelu koji je *Bog s nama*, kojega će roditi „almah” – izraelska mlada žena. Grčki prijevod SZ, tz. Septuaginta, prevodi hebrejsku riječ „almah” s djevica-parthenos:

„Zato, sam će vam Gospodin dati znak:
Evo, začet će *djevica* i *roditi sina*,
i nadjenut će mu ime Emanuel!” (Iz 7,14).

Prorok Mihej ima također jedno proroštvo o budućem vladaru kojeg će roditi žena:

„A ti, Betleheme Efrato,
najmanji među kneževstvima Judinim,
iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom;
njegov je iskon od davnina,
od vječnih vremena.

Zato će ih Jahve ostaviti
dok ne *rodi ona* koja ima roditi.” (Mih 5,1–2)

Možda će netko primijetiti da je u ova dva citata najava te žene ipak sasvim nejasna i da ne ocrtava sasvim jasno lik one žene u praevanđelju.

Zato mi se čini da će biti bolje ako pođem tražiti proroštvo o potomstvu-potomku, pa će

onda biti lakše odgonetnuti identitet te tajanstvene žene.

Već smo rekli da se rod-potomstvo u Bibliji u 2 Sam 7,12–16 u istom tekstu počelo shvaćati i kolektivno, ali i individualno: „I kad se ispune tvoji dani i ti poćineš kod svojih otaca, podići ću *tvoga potomka* nakon tebe, koji će se roditi od tvoga tijela, i utvrdit ću njegovo kraljevstvo ... On će sagraditi dom imenu mojem ... Ja ću njemu biti otac, a on će meni biti sin ... Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati do vijeka preda mnom, tvoje će prijestolje čvrsto stajati završavda” (2 Sam 7,12).

Davidov potomak Salomon, na kojega aludira r. 13 nije živio vječno, njegovo prijestolje na zemlji bilo je uzdrmano, napose poslije babilonskog ropstva kada je kuća Davidova izgubila svoj politički utjecaj.

Zbog toga Izrael pomalo shvaća da se u tom proroštvu ne misli samo na Salomona, već na nekog drugog potomka čije će prijestolje zaista biti vječno.

Već spomenuti prorok Izaija navješta ga na nekoliko mjesta naglašavajući da će biti potomak Davidov, čije će prijestolje biti vječno: „Jer *dijete* nam se rodilo, *sina* dobismo ... Nadaleko vlast će mu se sterat, i miru neće biti kraja nad *prijestoljem Davidovim*, nad kraljevstvom njegovim...” (Iz 9,5–6). „Isklijat će *mladica* iz panja *Jišajeva*, *izdanak* će izbit iz njegova korijena” (Iz 11,1–5).

Iz ovih se tekstova vidi da se potomstvo u kolektivnom značenju malo po malo sužava na jednu obitelj u Izraelu: kralja Davida i njegovo potomstvo. Iz tog potomstva mora doći jedan potomak čije će kraljevstvo biti vječno.

Na Izaijino proroštvo mogli bismo dodati i već spomenuto Mihejevo proroštvo, koje također govori o vladaru koji mora doći iz plemena Judina, a čiji je iskon od davnina, od vječnih vremena.

I drugi proroci imaju tu i tamo nagovještaje o jednom vladaru, Davidovu nasljedniku, koji će imati vječno prijestolje. No, nije moguće sve citirati. Pogledajmo još samo proroka Zahariju.

„... a *dom Davidov* bit će kao *božanstvo*,

kao anđeo Jahvin pred njim” (Zah 12,8). „U onaj dan otvorit će se izvor *domu Davidovu*, i Jeruzalemcima da se operu od grijeha i nečistoće.” (Zah 13,1).

Znamo ipak, iz povijesti, da je loza Davidova bila sve više potiskivana, tako da je u doba rimske okupacije na čelu naroda bio kralj Herod Idumejac, dakle stranac.

Tko je konačno potomak?

Sva se proroštva slažu da mora biti potomak Davidov i da će njegovo kraljevstvo biti vječno, a njegov iskon od davnine.

Prorok Izaija govori, istina, i o nekakvom Sluzi Jahvinu Patniku (usp. Iz 52,13–53,12), no kako njega povezati sa slavним kraljem koji vječno vlada?

U punini objave *Novog zavjeta* prepoznajemo toga potomka Davidova u Isusu Kristu:

„A sve je to bilo da se izvrši što je Gospodin rekao po proroku: ‘Evo, *Djevica* će začeti i *roditi sina* i dat će mu ime Emanuel’ – što znači: Bog s nama” (Mt 1,22–23).

„Anđeo joj reče: ‘Ne boj se, Marijo, jer si našla milost kod Boga. Evo, ‘ti ćeš začeti i *roditi Sina*’ komu ćeš nadjenuti ime Isus. On će biti velik i zvat će se *Sin Previšnjega*. Gospodin Bog dat će mu *prijestolje Davida*, oca njegova. On će vladati kućom Jakovljevom do vijeka. I kraljevstvo njegovo neće imati svršetka” (Lk 1,30–33).

„Jer, Zakon bijaše dan po Mojsiju, a po *Isusu Kristu* dođe milost i istina. Boga nitko nikada nije vidio: *Jedinorođenac – Bog*, koji je u krilu Očevu, On ga je objavio” (Iv 1,17–18).

Moglo bi se navesti i druge citate, no i ovi su dovoljni. Konačno, u punini novozavjetne objave upoznajemo imena tajanstvene žene i njezinog potomstva, odnosno potomka. To je Isus, kako je zapisao Luka, ili još jasnije, Isus Krist, kako je iznio sv. Ivan. Tajanstvena je žena njegova majka, ona „koja ima roditi”, a njezino je ime Marija.

Tako možemo zaključiti da je *žena pravevangelja* Marija, „ne u literarnom smislu, niti samo u tipskom značenju, nego u literarno cjelovitom značenju”,⁴ tj. u punini sveukupne objave. Bula Pape Pia IX. „*Ineffabilis Deus*” (8. XII. 1854), u istom smislu kaže ovo:

„Prema tome, kao što je Krist, Posrednik između Boga i ljudi, uzeo na se ljudsku narav, ... tako isto Presveta Djevica, povezana s njime vrlo uskom, nerazrješivom vezom, je satrla u jedinstvu s Njime i po Njemu, svojom neokaljanom nogom, glavu zmije, i na taj način potvrdila vječno neprijateljstvo između nje i otrovne zmije i potpuno pobjedu nad njom.”

* * *

Sada bi trebalo pokazati kako je taj potomak satro glavu zmiji u dubokoj povezanosti sa svojom Majkom. Zato ćemo se u slijedećem poglavlju kratko osvrnuti na Evandjelje, i to Evandjelje sv. Ivana.

II. MARIJA U EVANĐELJU SV. IVANA

Sinoptici govore malo o Mariji. Jedino kad Matej i Luka govore o Isusovom djetinjstvu, onda joj posvećuju malo više pažnje. No, na Isusovo djetinjstvo i rođenje nećemo se više navraćati, jer želimo pokazati kako je naviješteni potomak iz Knjige postanka satro glavu zmiji.

Niti jedan od sinoptika ne spominje izričito Mariju Majku Isusovu pod križem. Mt 27,55–56; Mk 15,40–41; Lk 23,55–56 govore općenito o prisutnosti žena pod križem, koje su Isusa pratile za javnog života.

Jedini Ivan govori izričito da je Marija stajala pod križem:

„Kod Isusova križa stajale su njegova majka i sestra njegove majke, Marija Kleofina i Marija iz Magdale. Kad Isus opazi majku i blizu nje učenika kojega je osobito ljubio, reče majci svojoj: ‘Ženo, evo ti sina!’ Zatim reče učeniku: ‘Evo ti majke!’ I od tog je časa učenik uze u svoju kuću.”

a) Analiza teksta

Za dublju analizu teksta čini mi se najvaž-

⁴ Usp. M. J. NICOLAS, OP: *Théotokos – mystère de Marie*, Desclée, Tournai, 1965, str. 29.

nija ova rečenica: „Ženo, evo ti sina!” (Iv 19,26b)

Riječ *žena*, koju Isus upravlja svojoj majci, jest u vokativu, što malo mijenja značenje te riječi, koja je inače u Svetom pismu redovito upotrebljena u svom redovitom značenju.

Sinoptici je bilježe također nekoliko puta u svojim evanđeljima, no ne tako često, a napose ne toliko puta u vokativu.

Matej je navodi u zgodi kada Isus susreće ženu Kananejku i sav zadivljen hvali njezinu vjeru i poniznost:

„O ženo, velika je tvoja vjera! Neka ti bude kako želiš!” (Mt 15,28)

Kod sv. Luke susrećemo tu riječ u vokativu dva puta. U prvom slučaju riječ je o ozdravljenju zgrbljene žene:

„Ženo, oslobođena si od svoje bolesti!” (Lk 13,12), a u drugom je to Petar, a ne Isus koji tu riječ izgovara:

„Ženo, ne poznajem ga!” (Lk 22,57)

Sv. Ivan, u usporedbi sa sinopticima, donosi tu riječ *žena* u vokativu mnogo češće. Svaki puta tu riječ izgovara Isus (osim jedan jedini put). Upravlja je različitim ženama koje susreće na svom putu. A u dvije zgode upravlja tu riječ i svojoj majci: na svadbi u Kani i pod križem.

Tako Isus tom riječju oslovljava ženu Samaritanku:

„Vjeruj mi, ženo – reče joj Isus...” (Iv 4,21)

U istoj toj glavi evanđelist navodi tu riječ žena još gotovo deset puta (usp.: Iv 4,7.9.15.17.19.21.25.27.28.42).

Istim tim naslovom Isus oslovljava ženu preljubnicu u 8. gl:

„Ženo, gdje su? Nitko te ne osudi?” (Iv 8,10) – /usp. Iv 8,3.4.9.10 i još: Iv 16,21).

Zatim u 20. glavi Mariju Magdalenu:

„Ženo, zašto plačeš? /upit anđela/ (Iv 20,13).

„Ženo, zašto plačeš? /upit Isusov/ (Iv 20,15).

Svoju majku, kako smo već rekli, tim nazivom Isus oslovljava u dvije zgode: jedna se nalazi nekako na početku Ivanova evanđelja, a druga pri svršetku.

Na svadbi u Kani, Marija posreduje kod svoga Sina. Zauzima se za zaručnike u neprilici. Isus joj tada odgovara:

„Što hoćeš ti od mene, ženo?” (Iv 2,4)

Pod križem stoji Marija i učenik Ivan. Isus se tada obraća svojoj majci:

„Ženo, evo ti sina!” (Iv 19,26).

Vokativ *ženo!* sv. Ivan upotrebljava oko šest puta u svom evanđelju, a samu riječ *žena* upotrebljava mnogo puta.

Nije li i to simbolika? Za sv. Ivana evanđelistu, kojeg zovu i teologom, to ne bi niti bilo čudno. Tumači Svetog pisma kažu da riječ *žena* izražena u vokativu dobiva novi akcent. Izražava poštivanje i divljenje onoga koji je na taj način ženu oslovio. Ako gledamo događaje koje iznose sinoptici, a napose sv. Ivan, vidimo da tu riječ govori najčešće Isus. Ona u njegovim ustima dobiva posebno poštovanje i milinu, a napose onda kada je upućuje svojoj majci. Time kao da nas je sv. Ivan htio potaknuti da gledajući Mariju kao zagovornicu, ili Mariju pod križem, gledamo onu ženu par excellence, čiji će rod satrti zmijinu glavu.

* * *

Analizirajmo i riječ: „*sin*”, latinski „*filius*”.

Pogledajmo koje mu značenje daje sv. Ivan u svom evanđelju, jer se inače ta riječ u Bibliji vrlo često upotrebljava u svom običnom značenju:

„... slavu koju ima kao *Jedinorođenac* (jedini *sin*) od Oca” (Iv 1,14).

„Boga nitko nikada nije vidio: *Jedinorođenac* (jedini *sin*) – Bog, koji je u krilu Očevu, on ga je objavio” (Iv 1,18).

„I ja to vidjeh i svjedočim da je on *Sin* Božji” (Iv 1,34).

Međutim, Iv 1,42 donosi riječ „*sin*” koja označuje Šimuna Petra:

„Ti si Šimun, *sin* Jonin...” (Iv 1,42). – Još će o Šimunu Petru kao sinu Ivanovu biti govora u 21. gl. Evanđelja (usp. Iv 21,15.16.17).

Osim što ovdje *sin* označava Petra, Ivan tom riječju naziva još samo dvije osobe: *sina* kraljevskog činovnika iz Kafarnauma: Iv 4,46.47.50.53 i u Iv 17,12: „*sin propasti*”, kojim očito smjera na Judu izdajnika.

Svi ostali navodi odnose se izričito na Isu-

sa – a nije ih mali broj – osim već gore navedenih: usp: Iv 1,45.49.51; 3,13.15.17.18.35.36; 5,19–23.25–27; 6,27.40.42.53.62; 8,28.35.36; 9,19.20.35; 10,36; 11,4.27; 12,34; 13,31; 14,13; 17,1; 19,26; 20,31.

Međutim, i u tim navodima gdje se riječ „sin” odnosi na Isusa, možemo vidjeti nijansi.

Dva put sv. Ivan navodi Isusa kao *sina* Josipova (usp. Iv 1,45 i Iv 6,42). Jedanput to govori Filip Natanaelu, prenoseći mu tako ono što je čuo o Isusu, a drugi puta tim argumentom Židovi napadaju na samog Isusa s nakanom da pobiju njegovo božansko podrijetlo.

No, na svim ostalim mjestima, a kojih ima gotovo oko 40, Isus ima naslov Sina – bilo u odnosu na Oca, ili pod nazivom Sina Čovječjega, što je aluzija na Danielovo proroštvo. Neki puta su to priznanja drugih, kao npr:

„Rabbi – ti si *Sin Božji!*” (Iv 1,49).

„*Da, Gospodine*, ja tvrdo vjerujem da si ti Mesija, *Sin Božji* koji je došao na svijet” (v 11,27),

A u drugim zgodama opet sam Isus sebe naziva tim naslovom:

„Zaista, zaista, kažem vam, ako ne jedete tijela Sina Čovječjega...” (Iv 6,53).

„Ako, dakle, Zakon naziva bogovima one kojima bijaše upućena riječ Božja – a Pismo se ne može uništiti – kako vi meni, koga posla i posveti Otac velite 'huliš' zato što rekoh 'Sin sam Božji?'” (Iv 10,35.36).

Mogli bismo navoditi još i druge citate, no mislim da je ovo dosta.

No, ono što je sada najvažnije jest utvrditi koje značenje ima riječ *sin* u 19. glavi, r. 26.

Kad se Isus obraća svojoj majci i kad joj kaže: „Ženo, evo ti *sina!*” – ta riječ „sin” ima na ovom mjestu jedno sasvim svojevršno značenje. Naime, u isti mah ta riječ označuje i Isusa i Ivana. U kojem smislu Isusa? U tome što je on jedini pravi sin Marijin. I kad on govori o sinu svojoj majci, tu riječ, iako indirektno, u prvom redu pripada njemu, jer Ivan može postati sin samo u slikovitom značenju.

U ovom času izgleda kao da Isus daje svoje sinovstvo ljudskom rodu, uosobljenom u Ivanu pod križem. Nije stoga čudo da su već crkveni Oci gledali pod križem Mariju kao Majku svih vjernika.

b) Tekst gledan u sklopu Biblije

Jasno je da Isusove riječi s križa upravljene Ivanu: „Ženo, evo ti *sina!*” u prvom redu pokazuju veliku nježnost i pažnju umirućeg sina za opskrbu svoje majke, koja ostaje sama i bez pomoći.

No, sveti su Oci uvijek u toj jednostavnoj sceni Isusove muke vidjeli mnogo dublje i šire značenje.

Isus time što je za nas položio svoj život na križu postaje Glavom cijele Crkve (usp. 1 Kor 12,12–30; Ef 1,1–10; Kol 1,18–20), a Marija, njegova Majka, koja je bila sjedinjena srcem i dušom s njegovim patnjama, postaje na neki način Majka svih vjernika – *Majka Crkve*, kako je to rekao papa Pavao VI, ili tip, slika Crkve. Opat Izak iz samostana Stella piše o toj tipologiji ovako:

„Kao što je jedna glava i mnogi udovi, kao što je jedan Sin i mnogi sinovi, tako su Marija i Crkva jedna majka i mnoge majke, jedna djevica i mnoge djevice.”⁵

Réné Laurentin, komentirajući odlomak Iv 19,25–27, kaže:

„Ovaj događaj, u kojem se svaka sitnica odnosi na neko proroštvo, vodi nas u Knjigu postanka, gl. 3,15 i 19: Marija, stojeći uz Krista koji uspostavlja novo stvaranje (tj. red milosti), postaje poput Eve 'majka svih živih', majka svih učenika Spasiteljevih u osobi ljubljelog učenika.”⁶

Konačno se ispunio Božji navještaj iz Knjige postanka: 3,15b:

„On će ti satrti glavu,
a ti ćeš mu vrebati petu.”

Isus je sam to posvjedočio na više mjesta kod sv. Ivana, od kojih je jedno od najjasnijih upravo ovo: „Sad će *knez ovoga svijeta* biti bačen van! A ja, kad budem podignut sa zemlje, sve ću ljude *privući k sebi.*”

I sv. Ivan dodaje da je to Isus rekao da označi kakvom će smrću umrijeti. Sveti Oci su već davno usporedili drvo križa s drvom spo-

⁵ ČNB, svezak 1, str. 772.

⁶ R. LAURENTIN: *Court Traité de théologie Mariale*, P. Lethiellieux, Paris, 1953, str. 31.

znaje dobra i zla. Poput prve Eve, nova Eva stoji uz Isusov križ. Ona nije bila progonjena, izdana od Jude, niti bičevana, niti pribijena na križ kao njezin sin Isus, no sve je te patnje ona prošla duboko u svome srcu. I to ne samo patnje Isusove muke i smrti, nego sve patnje vezane uz njegov život, skroviti i javni. Ipak, u času muke, ona je bila na poseban način sjedinjena s patnjama svoga sina, kojega je upravo u tom času, „uspjela smrtno raniti Stara Zmija, ne sluteći da je time upravo samu sebe smrtila”.⁷

Završimo riječima II. vatikanskog koncila:

„Tako je i Blažena Djevica napredovala na putu vjere i vjerno je sačuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa, gdje je, ne bez Božjeg nacrt, stajala (usp.: Iv 19,25), sa svojim Jedinorodencem mnogo trpjela i s materinskim se srcem pridružila njegovoj žrtvi, pristajući s ljubavlju na žrtvovanje Žrtve koju je sama rodila; i napokon ju je sam Krist Isus, dok je na križu umirao, kao majku dao učeniku ovim riječima: 'Ženo, evo ti sina' (usp. Iv 19,26–27).⁸

III. MARIJA I ŽENA OTKRIVENJA: 12,1–6

U trećem, i ujedno u zadnjem dijelu ovog rada, nastojat ću pokazati, ako uspijem, vezu između Marije i žene Otkrivenja. Slikari su se vrlo obilno služili tim opisom da bi u što ljepšim i zanosnijim bojama prikazali Bezgrešnu Djevicu, koja je imala povlasticu da bude očuvana od svakoga grijeha od prvog časa svoga začeca. Danas su tumači Svetog pisma puno stroži u tom pogledu i mnogi više gledaju u toj Ženi sliku Crkve negoli Mariju Djevicu.

a) Analiza teksta

Evo teksta Otk 12,1–6:

- 1 „Potom se u nebu pokazao veličanstven znak: Žena obučena u sunce, mjesec pod njezinim nogama, a na glavi joj vijenac od dvanaest zvijezda.
- 2 Bila je trudna i 'vikala je u bolovima' i mukama 'rađanja'.

- 3 Zatim se pokazao drugi znak u nebu: veliki zmaj plamene boje sa sedam glava i deset rogova.

Na glavama mu sedam kruna.

- 4 Njegov rep pomete trećinu 'nebeskih zvijezda'

i surva ih na zemlju.

Zmaj stane pred Ženu koja je imala roditi, da joj proždre Dijete čim ga rodi.

- 5 I ona 'rodi sina' – muškarca – koji će vladati svim narodima željeznim žezlom. Njezino Dijete bi doneseno k Bogu i njegovu prijestolju.

- 6 a Žena pobježe u pustinju, gdje joj je Bog pripremio sklonište da se ondje hrani i tisuću dvjesto i šezdeset dana.”

Opis Žene u prvom retku je zaista veličanstven: obučena je u sunce, obučena u mjesec, okrunjena zvijezdama. Ovaj opis nas podsjeća na haljine i ukrase različitih poganskih božica. Tu je primjedbu Pirot-Clamer stavio također i u komentar Biblije u kojoj kaže: „Zvjezdani ukras bio je pridavan različitim božanstvima, npr. božicama Izidi i Kibeli: zvjezdana kapa (kruna) koju božica Kibela daje Atonu još je uokvirena sa 5 sunčanih zraka, iznad kojih stoji mladi mjesec.”⁹ Postoji također i neka sličnost između njezinog odijela i kostima iranske božice Anahite. Anahita ima također na svojoj glavi krunu „od stotinu zvijezda sa osam zraka”.¹⁰

Zašto se sv. Ivan poslužio ovim slikama poganskog podrijetla? Možda samo zato da pokaže da je došlo vrijeme da ih se upotrijebi za pravu stvarnost.

Redak 2: „Bila je trudna i vikala je u bolovima i mukama rađanja.”

Neki u ovom retku vide sliku starog Izraela i njegov mučan hod prema punini objave¹¹,

⁷ A. M. DUBARLE: Le péché originel dans la Genèse, RB 64 (1957), str. 27.

⁸ Lumen gentium, br. 58.

⁹ PIROT-CLAMER: La Sainte Bible, T. XII, str. 629.

¹⁰ J. DARMESTETER: Zend – Avesta, Annales du Muset Cuimet, Traduction nouvelle avec commentaire historique et philologique, T. 22, Paris, 1892, str. 395–396.

¹¹ J. M. NICOLAS, OP: Théotokos... id. str. 24–25.

drugi vide Crkvu, koja u bolovima rađa svoju novu djecu, a treći vide Djevicu Mariju. P. Druwe, DI, vidi u tom retku Djevicu Mariju, no ne u miru i milini božićne noći, već u bolovima križa, „gdje Isus kršten u svojoj krvi, postaje kroz smrt životvorni duh, ... prvorodnec među mnogom braćom”.¹²

Tko je taj Zmaj? Sam Ivan ga odmah identificira u slijedećim recima: Otkr 12,7–9, gdje opisuje borbu Mihaela i Zmaja, a zatim još jasnije u retku 9, o čemu smo već govorili tumačeći Post 3,15. Zmaj plamene boje je dakle ona stara zmija, đavao, Sotona, zavodnik cijeloga svijeta.

Redak 4: „Njegov rep pomete trećinu nebeskih zvijezda i surva ih na zemlju.”

Mnogi egzegete vide u ovom retku aluziju na pad anđela, koje je zaveo Sotona.

Redak 4b: „Zmaj stane pred Ženu koja je imala roditi, da joj proždre Dijete čim ga rodi.”

Redak 5: „I ona rodi sina – muškarca – koji će vladati svim narodima željeznim žezlom.”

Drugi dio retka 4 pokazuje mržnju Zmaja na Ženu, ali i na njezino dijete koje želi proždrijeti čim se rodi. I taj nas tekst podsjeća na ono neprijateljstvo između žene i njezinog roda i zmije izraženo u zagonetnom obliku već u Post 3,15.

Ovaj prikaz Žene koja ima roditi sina mogao bi se lako protumačiti: Žena je zapravo Marija, sin je Isus, no tumači Svetog pisma primjećuju, da iako riječ „roditi” u SZ većinom ima fizičko i tjelesno značenje (usp. Post 4,17; 21,2; a u NZ Mt 1,25 i Lk 2,7), ipak ima dosta mjesta, napose u NZ, gdje se ta riječ upotrebljava u figurativnom ili slikovitom značenju, kao npr.: Gal 4,27; Heb 6,7; Jak 1,15, pa čak i u SZ Iz 54,1.

Zato će i ovdje biti najbolje odrediti najprije identitet toga „sina”, tog „Djeteta” kojeg je rodila Žena, da bismo mogli utvrditi tko je zapravo i ta Žena Otkrivenja.

O „Djetetu”, ili točnije o „sinu”, kaže se da će „vladati svim narodima”. To je već neki nagovještaj vladara, pastira, kralja, o čemu toliko govore psalmi, a i drugi tekstovi SZ koji naviještaju Mesiju. No, netko bi mogao i na to primijetiti da se neki navodi o pastiru i kralju mogu primijeniti na Jahvu – Boga, koji je gla-

vni pastir naroda i njegov jedini pravi kralj.

U toj nejasnoći pomogao nam je sam sv. Ivan stavivši još jednu oznaku tog vladara: Sin će vladati narodima „željeznim žezlom”.

U SZ imamo nekoliko tekstova koji govore o budućem vladaru Mesiji koji će vladati svojim kraljevskim žezlom. Uzet ćemo od tih dva teksta:

„Od Jude žezlo se kraljevsko,
ni *palica vladalačka* od nogu njegovih udaljiti neće,
dok ne dođe onaj kome pripada –
kome će se narodi pokoriti” (Post 49,10).

U kontekstu Jakovljevih blagoslova upućenih sinovima, vidi se da Jakov ne misli na Jahvu kao vladara, nego proriče Judi da će iz njegova plemena doći *vladar*, i to u času kada se kraljevsko žezlo – simbol vlasti – udalji od Judina plemena. No, upravo će tada ono pripasti tom vladaru kojemu jedinome i pripada. Slično govori i Ps 2,7–9:

„Obznanjujem odluku Jahvinu:
Gospodin mi reče:
Ti si *sin moj*, danas te rodih.
Zatraži samo, i dat ću ti puke u baštinu,
i u posjed krajeve zemaljske.
Vladat ćeš njima *palicom gvozdenom*,
i razbit ih kao sud lončarski.”

Psalam 2 govori o nekom vladaru – kralju, kojega je Jahve-Bog postavio – koji je njegov sin – i kojemu će dati u posjed „krajeve zemaljske” da nad njima vlada i upravlja „palicom gvozdenom”.

U samom Otkrivenju sv. Ivan spominje još dvaput tog vladara sa gvozdenim žezlom: „Pobjedniku, vršiocu mojih djela do kraja, njemu ću dati vlast nad poganima:

vladat će nad njima *željeznim štapom*, razbijat će ih kao glinene posude –
vlast kakvu sam primio od svog Oca.

I dat će mu zvijezdu Danicu” (Otk 2,26–28)

Iz konteksta se vidi da onaj koji ima vlast od Oca, Onaj koji je primio taj željezni štap vlasti – jest Prvi i Posljednji – Sin Čovječji – Isus Krist.

Još na jednom mjestu u Otkrivenju govori sv. Ivan o tom žezlu:

¹² „MARIA” – T. I, Paris 1949, str. 473.

„Iz njegovih usta izlazi oštar mač da njime pobije pogane. On će nad njima vladati *željeznim žezlom*” (Otk 19,15).

Iz konteksta se i opet vidi da je to Kralj kraljeva – Riječ Božja – Isus Krist.

Ako pokušamo sažeti ovih nekoliko citata iz SZ i NZ, vidjet ćemo da je palica vladalačka – na lat. „virga ferrea” – što doslovce znači „gvozdена šiba”, malo-pomalo preuzimala smisao žezla, koje označava kraljevsku vlast. Citat iz Knjige postanka 49. gl. naviješta još pomalo maglovito jednog tajanstvenog vladara, kojemu u pravom smislu pripada vladalačka palica. Psalam 2 govori još jasnije o tom vladaru koji za Izrael postaje Mesija, zato se i taj psalam naprosto zove mesijanski psalam.

U NZ, citati iz Otkrivenja 2,26–27 i 19,15 jasno u kontekstu izjednačuju tog vladara s Kristom: Krist je naime od Oca primio vlast i može je dati kome hoće (Otk 2,28) i Krist je također Onaj koji na plaštu nosi ime ispisano: Riječ Božja (Otk 19,13). Ako još tome dodamo redak iz Otk 12,5b:

„Njezino Dijete bi doneseno k Bogu i njegovu prijestolju,”

možemo s pravom zaključiti da se i u ovom tekstu Otkrivenja pod riječju „Dijete” ili „sin” misli na Isusa Krista koji je uzašao na nebo.

Preostaje nam načiniti još jedan korak. Tko je dakle majka tog „Djeteta”, sina, tj. Isusa Krista? Odgovor je jasan. To je Marija. Ako bismo uzeli da „Žena Otkrivenja” predstavlja Crkvu, onda dolazimo do apsurdna da bi Crkva rodila Krista, kad je zapravo iz boka Krista usnula na križu rođena Crkva. Neki kažu da je to stari Izrael iz kojeg je proizišao Mesija. Ovo se tumačenje već može lakše prihvatiti. No, ako kažemo da je Krist rođen iz Izraela, zašto ne bismo mogli dozvoliti da kažemo kako je to također i ona „almah” – „djevica” koja je bila prorečena od proroka Izaije – tj. Djevica Marija.

Dakle, nema sumnje, da je Marija, Majka Isu-

sova, simbolizirana u ovom odlomku Otkrivenja 12,1–6.

Teškoća što je predstavlja redak 6 (kao i reci 13–17):

„a Žena pobježe u pustinju, gdje joj je Bog pripravo sklonište da se ondje hrani tisuću dvjesta i šezdeset dana”,

iz kojeg neki tumači izvode da je riječ o Crkvi, koja je progonjena nakon Isusova uzašašća, možemo jednostavno ovako razriješiti. Nije isključeno da ova Žena Otkrivenja simbolizira i Crkvu kad znamo da je Marija tip Crkve. Uostalom zar nije Marija bila prisutna u prvim počecima Crkve – od Duhova pa nadalje? Ne želim poreći da nema aluzija i na Crkvu, ali prvi simbol – simbol i same Crkve – jest *Djevica Marija – Majka Spasiteljeva*.

ZAKLJUČAK

Na kraju ovog rada možemo reći da nam jedino Biblija daje pravi odgovor na problem zla. Zlo je ušlo u svijet na zagonetan način koji je opisan u 3. glavi Knjige postanka. Žena je tu imala glavnu ulogu. No Bog je pobijedio Zlo posredstvom druge Žene, koju je uzdigao na dostojanstvo Majke svoga Sina. Pod križem, u velikim patnjama, aktivno sudjelujući u djelu otkupljenja svoga Sina, ona postaje nova Eva – Majka svih onih koji u Krista vjeruju.

Zbog uloge koju joj je Bog povjerio u povijesti spasenja, ona je bila očuvana od svakog grijeha i zato je ona zaista „Žena obučena u sunce” – remek djelo stvaranja i otkupljenja. A u isti mah ona je i „Žena boli” – koja pati i koju progini Zmaj – jer se bori za pobjedu Dobra.

Tako je i u tome slika svojoj djeci – koju joj je Krist darovao na križu – kojoj pomaže da pobjednički prođu kroz ovu vremenitu borbu i uđu u Božansko Svjetlo koje ih čeka.